

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

218 ספרים
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: שתיים עשרה כנגד עולם השפל שלש עשרה כנגד עולם התיקון

משכבו, והני מילי תוך י"ב חודש מכאן ואילך אומר זכרונו לחיי העולם הבא.

מעתה, כאשר עם ישראל צריכים לעקור מעצמם את טומאת מצרים, חלק העולם השפל, הם מתחילים לראות את מפתל המצריים במשך י"ב חודש, וכך לאט לאט עוקרים מליבותיהם את כל חלק העולם השפל.

מאותו טעם, אנו מוצאים שפעמים השבטים הם במספר שנים עשר, ופעמים שלשה עשר, תלוי אם מחשבים את מנשה ואפרים כשניים או כשבט אחד – יוסף, וכן אם מחשבים את שבט לוי. ויש לומר, שתלוי בהתנהגותם של עם ישראל, שכאשר עושים רצונו של מקום מגיעים לקבל שפע מהעולם המתוקן ולכן נחשבים כשלושה עשר שבטים, אולם כשאינם עושים רצונו של מקום – הם בבחינת העולם השפל, ולכן הם רק י"ב שבטים.

זה גם הענין של השנה הזו שנה מעוברת שיש בה שלשה עשר חודשים, ולכן יש בה כח גדול של תיקון יותר משאר שנים. דבר מעניין כתב בספר ערוגות הבושם (פרשת ויחי, בא) שמביא מה שמובא בספרים הקדושים שעיקר תיקון השובבים הוא בשנת העיבור, וכן במוסף של ראש חודש מוסיפים בשנה מעוברת "ולכפרת פשע". ולא רק למחילת חטא וסליחת עוון.

והוא מסביר, כי ה' ברא שמש וירח, הנוצרים הולכים כשנות החמה, והישמעאלים מונים כשנות הירח. ובני ישראל מונים ללבנה ומפעם לפעם מסתכלים גם על השמש, כיון שיש לה אחד עשר יום יותר, לכן כיון שבשנת תשע"ה היה רק שלש מאות חמישים וארבע יום ונשארו אחד עשר יום שהשמש לא השלימה את הילוך השנה, וכן היה בשנת תשע"ד, לכן השנה אנו משלימים בחודש העיבור אדר שני, למלאות את החיסרון ולהשוות את ימי שהמש עם ימי הירח. וכל זה כיון שהקב"ה ציוה בפסח לשמור את חודש האביב.

ולכאורה נשאלת השאלה, מדוע באמת ברא ה' בצורה כזו שיהיה חילוק בין ימי השנה שלך החמה לימי שהנה של הלבנה, וזה גורם שצריך פעם בשלש שנים לעשות שנה מעוברת?

אלא שהקב"ה רוצה להראות לנו, שכל אחד שלא השלים חובות לימודיו, יוכל להשלים אחר כך, וכמו שהגמרא בעירובין (דף סה.) אומרת: רב אחא בר יעקב יזף ופרע. ופירש רש"י: היה קובע לו לשנות כך וכך פרקים ביום, והיה רגיל לעסוק ביום, ופעמים שהיה טרוד במזונותיו ביום, ופורע קביעות עתו בלילה. ע"כ. וכן פסק השו"ע בענין

שנינו במשנה במסכת עדיות (פ"ב מ"י) כי "משפט המצריים שנים עשר חודש". וכך הובא בסדר עולם (פרק ג): "מכות מצרים י"ב חודשים שנאמר (שמות ה', י"ב) 'וַיִּפֹּץ הָעָם וּגו'", אימתי דרכו של תבן? באייר והם יצאו בניסן, לקו המצריים עשר מכות כל י"ב חודש". כלומר בעל סדר עולם תוכף זה לזה את השעבוד האחרון של ישראל במצרים "לְקַשֵּׁשׁ קֶשׁ לְתַבְּנָן" (שם) למכה הראשונה שניחתה על המצרים, מכת דם, ומשזה באייר – "דרכו של תבן", הרי על כורחך גם זה: מכת דם באייר.

הגר"א בביאורו ל"סדר עולם" (שם) בדבריו על מניין זה של שנים עשר החודשים של "משפט מצרים" העיר והדגיש: "לאו מכות מצרים היה י"ב חודש, שהם התחילו באייר, וג' חדשים נתעכב משה במדין באותה שנה, אלא משעה שנדבר עמו בסנה חושב אותם למכות מצרים. ורש"י ז"ל כתב ש"ב היו המכות ואינו נראה". אם כן הגר"א חלוק על רש"י וסיעתו. לדידו, "משפט מצרים" הוא מונח רחב ומקיף מ"מכות מצרים", ומשפט זה נפתח הרבה לפני מכת דם, כבר "משעה שנדבר עמו בסנה". המכות עצמן החלו אפוא רק לאחר שלושה חודשים. ה"חת"ם סופר" בספרו תורת משה סובר שמכות מצרים עצמן החלו רק בראש השנה, וזה תארוכך: דם בראש השנה, צפרדע בר"ח מרחשוון, כנים בראש חודש כסלו, ערוב בראש חודש טבת, דבר בראש חודש שבט, שחין בראש חודש אדר א', ברד בראש חודש אדר ב', ארבה בראש חודש ניסן. שאר המכות הן כבר עניין אחר: חושך – סמוך לפסח, ומכת בכורות בליל היציאה ממצרים.

נתבאר אם כן שיש לנו מחלוקת האם נענשו המצריים שנים עשר חודש או לא, נראה להסביר מה ענין המספר שתיים עשרה, לאותה שיטה הסוברת כי עונשם של המצריים היה שנים עשר חודש?

נראה לפרש, כי המספר שנים עשר מסמל את העולם השפל, לכן יש שנים עשר מזלות, שתיים עשרה שעות ביום ושתיים עשרה שעות בלילה, שנים עשר חודשים בשנה, וכו'. אולם העולם המתוקן הוא בחינת שלש עשרה י"ג גימטריא אחד.

לכן גם דיני אבילות הם שנים עשר חודש עד שנשמת ההורים עוזבת את העולם השפל ומגיע לעולם התיקון.

וכמו שאומרת הגמרא בקידושין (לא): "מכבדו בחייו ומכבדו במותו וכו'", במותו כיצד? היה אומר דבר שמועה מפיו לא יאמר כך אמר אבא אלא כך אמר אבא מארי הריני כפרת

הלכות שניים מקרא ואחד תרגום, שמי שלא השלים את הפרשה, יכול להשלים עד שמחת תורה. כמו שכתב בסימן רפ"ה סעיף ד': מצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל בשבת, ואם לא השלים קודם אכילה ישלים אחר אכילה עד המנחה; וי"א עד רביעי בשבת; וי"א עד שמו"ע (דהיינו בשמחת תורה, שאז משלימים הצבור).

יהודי יכול תמיד לתקן הכל באיזה גיל שהוא, ויכול לתקן כל מעשיו. שאדם מרגיש שהחובות שלו עד הראש, בתשעה"ה כבר היה עשרים יום חוב כלפי השמש, איך אשלימו? הנה הקב"ה נותן לך רשות לדחות את הפסח לחודש, העיקר שתשלים את החובות שלך. כך כשאדם מרגיש שהוא בעל חוב גדול מאד, יש לך הרחבה להשלים ולתקן הכל.

ולכן בשנה מעוברת אם אדם לא מתקן את עצמו זה יותר פשיעה משאר השנים, בשאר השנים זה "חטא ועוון", אבל שבשנה מעוברת זה כבר "פשע", שהרי כל הבריאה משלימה עכשיו את החובות שלה, מדוע אתה אינך משלם את החובות שלך?

כך מסביר בספר ערוגות הבושם, אבל לפי דרכינו יש לפרש, שבשנה זו שיש בה שלשה עשר חודשים, יש בה כח גדול להגיע לתיקון הגבוה של עולם התיקון שהוא כנגד המספר שלש עשרה.

כמו כן מצינו בשבת (לג:), שהתנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי היה במערה שנים עשרה שנה. וזאת בשביל לרומם את עצמו מהעולם השפל ולהיפך להיות רוחני וזך.

ומובא בהקדמה לזוה"ק (דף ד.) שרבי חייא עלה והשתטח על קברו של רבי שמעון בר יוחאי במירון, ומספר הזוה"ק: אשתטח רבי חייא בארעא ונשק לעפרא ובכה ואמר: עפרא עפרא, כמה קשה עורף אתה, כמה חצוף אתה, שכל מחמדי עולם יתבלו בך, כל עמודי אורות של העולם תטחני ותאכלי, ככמה אתה חצוף. בוצינא קדישא דהוה נהיר עלמא, שליט הגדול ממונה שזכותו מקיים העולם מתבלה בך וכו'.

השתומם רבי חייא רגע אחד ואמר: עפר עפר לא תתגאה, כי לא יתמסרון בך עמודי העולם, שהרי רבי שמעון לא יתבלה בך.

ומסביר הרמ"ז בפירוש על הזוה"ק שם, שכל אדם צריך י"ב חודש בעפר לעיכול הבשר בשביל להסיר את חלק הרע שבו, אבל רשב"י אינו צריך לכך, כי גופו בחייו כבר נהפך להיות כמו מלאך רוחני.

בזה נבאר עוד מאמר הגמרא ביבמות (סב:) "שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא", ולכאורה מדוע לא נקטה הגמרא בפירוש שהיו לו עשרים וארעה אלף תלמידים? אלא שרבי עקיבא רצה לרמז בזה לתלמידיו, שעל ידי לימוד התורה מתוך אחדות ואהבה, יזכו להתעלות מעל העולם השפל, שעל ידי אהב"ה גימטריא אחד מספר י"ג, זוכים להגיע לעולם התיקון, אבל הם שלא כיבדו זה את זה לא זכו להגיע לתיקון השלם, ומתו.

לכן מצינו אצל כל גדולי ישראל שזכו להגיע לעולם התיקון, את אהבת ישראל שהיתה להם, הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצוק"ל שהיה סמל של אהבת ישראל, בזמנו היתה אלמנה אחת שהיה לה חנות לממכר יין, ורבי שלמה זלמן היה הולך כל ערב פסח לקנות בחנות שלה כמות יין שתספיק לכל חג הפסח. אותה אלמנה שהיתה רואה שגדול הדור היה בוחר בחנות שלה מכל חנויות היין היתה מתמלאת בשמחה גדולה מאוד.

עם השנים העולם התקדם ובכל מכולת ובכל סופר היו מוכרים יין, אף אחד לא היה הולך במיוחד לחנות יין בשביל לקנות יין, אבל פעם בשנה היתה אותה אלמנה פותחת את החנות מזמינה כמה ארגזים ושמה במדפים, מתי? בערב פסח. כי אותה אלמנה היה לה שמחה שהרב במאור פנים בא וקונה ממנה ומבדך אותה שגם בשנה הבאה תזכה לכך.

עם השנים הרב כבר הזקין והיתה קשה לו ההליכה, והציעו הנכדים לרב שהם ילכו במקומו, ובדאי אותה אלמנה תשמח

שהרב שולח את נכדיו לקנות אצלה. אבל הרב לא הסכים הוא עצמו היה טורח והולך ורק בשביל לשמח את האלמנה.

אמו של הרה"ק רבי יהודה פתיה עליו השלום מרת חנה היתה אשת חיל שמסרה את נפשה לגדל את בניה ובנותיה על אדני התורה והיראה. אחת משכנותיה של הרבנית היתה אשה מרשעת, שהיתה מרבה להציק לרבנית מדי יום ביומו, היתה מקללת את ילדיה מבזה אותה ברבים ה' ירחם. הרבנית היתה שותקת, מהנעלבים ואינן עולבים, עד שהגיע יומה של אותה מרשעת והיא נפטרה.

בלילה הראשון מיד לאחר הקבורה הגיע השכנה בחלום לרבנית וביקשה ממנה שתמחל לה על כל העול שעשתה לה בנמשך כל השנים. הרבנית חנה התעוררה בבקר זכרה את החלום, נתנה צדקה לעילוי נשמתה הדליקה נר, ואמרה: מחול לך מחול לך מחול לך. אבל בלילה השני שוב הגיעה השכנה והיא בוכה ומתחננת שתמחל לה על כל מה שציערה אותה בחייה. הרבנית התעוררה בבקר שוב הדליקה לה נר נתנה צדקה ואמרה שלש פעמים מחול לך. אבל בלילה השלישי שוב הגיעה השכנה בוכה בחלום.

הרבנית חנה לא ידעה מה לעשות, הרי היא מחלה לה מחילה שלמה, בצר לה הלכה אל רבי אליהו חיים אביו של רבינו יוסף חיים, וסיפרה לו על החלומות. הורה לה הרב לקחת מנין אנשים ולעלות על קברה של אותה שכנה ושם לעיני העשרה לומר שהיא מוחלת לה בלב שלם. ואכן כך היא עשתה לקחה איתה מנין אנשים עלתה על קברה ואמרה בפה מלא מחול לך שלש פעמים.

למרבה הפלא בלילה היא רואה את השכנה שלה בחלום מחזיקה קערה מזכוכית מלאה בגבעולי לוביה ירוקה וטרייה, ובידה השנייה החזיקה בכד זכוכית מלא במי חיים ואמרה לרבנית: יבדך אותך ה', כשם שהחיית את נפשי, כך יחיה אותך ה' מן השמים.

בבקר קמה הרבנית חנה זכרה את החלום והלכה לחכם אליהו חיים וסיפרה לו, אמר לה הרב: דעי לך, שהחלום אומר שבזכות זה שמחלת לאותה אשה, תזכי לבן שיאיר את העולם בתורת הסוד. ואכן כעבור שנה נולד בנה המקובל האלוקי רבי יהודה פתיה ע"ה.

בשכונת מחנה יהודה בירושלים יש בית כנסת מנחת יהודה על שמו של המקובל רבי יהודה פתיה ע"ה, פעם אחת החליטו הגבאים לשפץ את בית הכנסת, לקחו קבלן חתמו עמו על חוזה, והוא החל בעבודה. אלא שכעבור תקופה קצרה הוא הפסיק והודיע על ביטול החוזה.

לשאלת הגבאי מדוע הוא מבטל את החוזה, הסביר הקבלן, שהאדמה שם מתחת לבית הכנסת היא אדמה סלעית סילוק הסלעים כרוך בקידוח ובפיצוץ הסלע דבר שיכול לגרום לקריסת המבנה, ולכן צריך לחצוב בסלעים באופן ידני עם כלים קטנים, וזה עולה לו הרבה כסף ולא שווה לו לקחת את העבודה הזאת. הגבאים אמרו לו, שאי אפשר לבטל את החוזה, כיון שמדובר בכספי ציבור ואם לא יסכים הם יתבעו אותו לדין תורה.

נקבע דין תורה בתאריך מסויים אצל הרב מדרכי אליהו זצוק"ל, אלא שהקבלן לא הופיע. חזר הגבאי לבית הכנסת והנה הוא רואה את הקבלן עם הפועלים עובדים, שאל אותו הגבאי: שתי שאלות לי אליך: האחד למה לא באת לדין תורה? שאלה שניה, למה חזרת לעבוד?

אמר לו הקבלן: אתמול בלילה הגיע אלי זקן בחלום ושאל אותי למה אני לא ממשיך לעבוד בבית הכנסת מנחת יהודה? וענית לי, שגליתי סלעים מתחת לריצוף ואין ברירה אלא לחצוב בידיים וזה לא שווה לי מסחרית.

ואז ראיתי כיצד הזקן במו ידיו בא ומוזיז סלעי סלע עד שהזיז את כל הסלעים, התעוררתי וראיתי שזה רק חלום. הלכתי לבית הכנסת ואני רואה שבאמת כל הסלעים נעלמו. ולכן החלטתי לקרוא לפועלים ולהמשיך את העבודה.

הגבאי הראה לקבלן את תמונתו של רבי יהודה פתיה והוא מיד זיהה שזה היה הזקן שבא אליו בחלום.